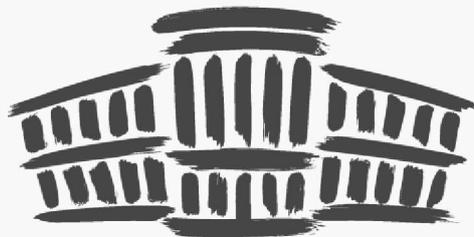

СУБОТИЦА
SZABADKA
SUBOTICA
SUBOTICA
2022

**11. МЕЂУНАРОДНА МЕТОДИЧКА
КОНФЕРЕНЦИЈА**
ПРОМЕНА ПАРАДИГМЕ
У ОБРАЗОВАЊУ И НАУЦИ

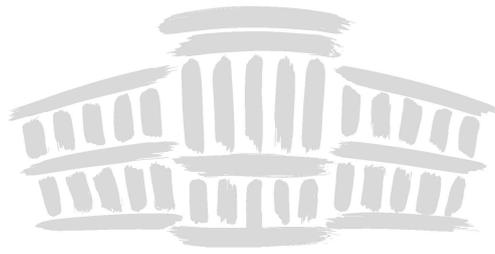
**11. NEMZETKÖZI MÓDSZERTANI
KONFERENCIA**
PARADIGMAVÁLTÁS
AZ OKTATÁSBAN ÉS A TUDOMÁNYBAN

**11. MEĐUNARODNA METODIČKA
KONFERENCIJA**
PROMENA PARADIGME
U OBRAZOVANJU I NAUCI

**11TH INTERNATIONAL
METHODOLOGICAL CONFERENCE**
CHANGING PARADIGMS
IN EDUCATION AND SCIENCE

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ НА МАЂАРСКОМ НАСТАВНОМ ЈЕЗИКУ У СУБОТИЦИ
ÚJVIDÉKI EGYETEM MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR, SZABADKA
SVEUČILIŠTE U NOVOM SADU UČITELJSKI FAKULTET NA MAĐARSKOM NASTAVNOM JEZIKU U SUBOTICI
UNIVERSITY OF NOVI SAD HUNGARIAN LANGUAGE TEACHER TRAINING FACULTY, SUBOTICA

11. Међународна методичка конференција

Промена парадигме у образовању и науци

Зборник радова

Датум одржавања: 3–4. новембар 2022.

Место: Учитељски факултет на мађарском наставном језику,
Суботица, ул. Штросмајерова 11., Република Србија.

11. Nemzetközi Módszertani Konferencia

Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban

Tanulmánygyűjtemény

A konferencia időpontja: 2022. november 3–4.

Helyszíne: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar,
Szabadka, Strossmayer utca 11., Szerb Köztársaság.

11. Međunarodna metodička konferencija

Promena paradigme u obrazovanju i nauci

Zbornik radova

Datum održavanja: 3–4. novembar 2022.

Mesto: Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku,
Subotica, ul. Štrosmajerova 11., Republika Srbija.

11th International Methodological Conference

Changing Paradigms in Education and Science

Papers of Studies

Date: November 3-4, 2022

Address: Hungarian Language Teacher Training Faculty, University of Novi Sad,
Subotica, Strossmayer str. 11, Republic of Serbia

Суботица – Szabadka – Subotica – Subotica
2022

Издавач

Универзитет у Новом Саду
Учитељски факултет на мађарском наставном језику
Суботица

Kiadó

Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka

Izdavač

Sveučilište u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku
Subotica

Publisher

University of Novi Sad
Hungarian Language Teacher Training Faculty
Subotica

Одговорни уредник / Felelős szerkesztő /
Odgovorni urednik / Editor-in-chief
Josip Ivanović

Уредници / Szerkesztők / Urednici / Editors
Márta Törteli Telek
Éva Vukov Raffai

Технички уредник / Tördelőszerkesztő /
Tehnički urednik / Layout editor
Attila Vinkó
Zsolt Vinkler

+381 (24) 624 444
magister.uns.ac.rs/conf
method.conf@magister.uns.ac.rs

ISBN 978-86-81960-20-2

Председавајући конференције

Јосип Ивановић

v.d. декан

Predsjedatelj konferencije

Josip Ivanović

v.d. dekan

A konferencia elnöke

Josip Ivanović

mb. dékán

Conference Chairman

Josip Ivanović

acting dean

Организациони одбор / Szervezőbizottság /
Organizacijski odbor / Organizing Committee

Председници / Elnökök / Predsjednici / Chairperson

Márta Törteli Telek

University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Чланови организационог одбора / A szervezőbizottság tagjai /
Članovi Organizacijskoga odbora / Members of the Organizing Committee

Fehér Viktor

University of Novi Sad, Serbia

Márta Takács

University of Novi Sad, Serbia

Eszter Gábrity

University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Beáta Grabovac

University of Novi Sad, Serbia

Márta Törteli Telek

University of Novi Sad, Serbia

Szabolcs Halasi

University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Vinkler

University of Novi Sad, Serbia

Rita Horák

University of Novi Sad, Serbia

Attila Vinkó

University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár

University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Cintia Juhász Kovács

University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Námesztovszki

University of Novi Sad, Serbia

János Samu

University of Novi Sad, Serbia

Секретарице конференције
A konferencia titkárnője
Tajnice konferencije
Conference Secretary

Brigitta Búzás
University of Novi Sad, Serbia

Viola Nagy Kanász
University of Novi Sad, Serbia

Уреднички одбор конференције
A konferencia szerkesztőbizottsága
Urednički odbor konferencije
Conference Editorial Board

Fehér Viktor
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Научни и програмски одбор
Tudományos programbizottság
Znanstveni i programski odbor
Scientific and Programme Committee

Председник / Elnök / Predsjednica / Chairperson

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Чланови научног и програмског одбора
A tudományos programbizottság tagjai
Članovi znanstvenog i programskog odbora
Members of the Programme Committee

Milica Andevski
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Borsos
University of Novi Sad,
Serbia

Noémi Görög
University of Novi Sad,
Serbia

László Balogh
University of Debrecen,
Hungary

Benő Csapó
University of Szeged,
Hungary

Katinka Hegedűs
University of Novi Sad
Serbia

Edmundas Bartkevičius
Lithuanian University, Kauno,
Lithuania

Eva Dakich
La Trobe University, Melbourne,
Australia

Erika Heller
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Ottó Beke
University of Novi Sad
Serbia

Zoltán Dévavári
University of Novi Sad,
Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad,
Serbia

Stanislav Benčíč
University of Bratislava,
Slovakia

Péter Donáth
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Hargita Horváth Futó
University of Novi Sad,
Serbia

Annamária Bene
University of Novi Sad,
Serbia

Róbert Farkas
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Hózsza
University of Novi Sad,
Serbia

Emina Berbić Kolar
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Dragana Francišković
University of Novi Sad,
Serbia

Szilvia Kiss
University of Kaposvár,
Hungary

Rózsa Bertók
University of Pécs,
Hungary

Olivera Gajić
University of Novi Sad,
Serbia

Anna Kolláth
University of Maribor,
Slovenia

Radmila Bogosavljević
University of Novi Sad,
Serbia

Dragana Glušac
University of Novi Sad,
Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad,
Serbia

Elvira Kovács
University of Novi Sad
Serbia

Mitja Krajnčan
University of Primorska, Koper,
Slovenia

Imre Lipcsei
Szent István University, Szarvas,
Hungary

Lenke Major
University of Novi Sad
Serbia

Sanja Mandarić
University of Belgrade,
Serbia

Pirkko Martti
University of Turku, Turun
Yliopisto, Finland

Damir Matanović
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Éva Mikuska
University of Chichester,
United Kingdom

Vesnica Mlinarević
Josip Juraj Strossmayer University
of Osijek, Croatia

Margit Molnár
University of Pécs,
Hungary

Ferenc Németh
University of Novi Sad,
Serbia

Siniša Opić
University of Zagreb,
Croatia

Slavica Pavlović
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Lidija Pehar
University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

Andelka Peko
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Valéria Pintér Krekić
University of Novi Sad,
Serbia

Ivan Poljaković
University of Zadar,
Croatia

Zoltán Poór
University of Pannonia,
Veszprém, Hungary

Vlatko Previšić
University of Zagreb,
Croatia

Zoran Primorac
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Ivan Prskalo
University of Zagreb,
Croatia

Ildikó Pšenáková
University of Trnava,
Slovakia

Judit Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

János Samu
University of Novi Sad,
Serbia

László Szarka
University Jan Selyeho, Komárno,
Slovakia

Svetlana Španović
University of Novi Sad,
Serbia

Márta Takács
University of Novi Sad,
Serbia

Viktória Zakinszky Toma
University of Novi Sad
Serbia

János Tóth
University of Szeged,
Hungary

Vesna Vučinić
University of Belgrade,
Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

Smiljana Zrilić
University of Zadar,
Croatia

Julianna Zsoldos-Marchis
Babeş-Bolyai University,
Cluj-Napoca,
Romania

Рецензенти / Szaklektorok / Recenzenti / Reviewers

Ottó Beke
(University of Novi Sad, Serbia)

Annamária Bene
(University of Novi Sad, Serbia)

Eszter Gábrity
(University of Novi Sad, Serbia)

Noémi Görög
(University of Novi Sad, Serbia)

Szabolcs Halasi
(University of Novi Sad, Serbia)

Katinka Hegedűs
(University of Novi Sad, Serbia)

Rita Horák
(University of Novi Sad, Serbia)

Josip Ivanović
(University of Novi Sad, Serbia)

Laura Kalmár
(University of Novi Sad, Serbia)

Elvira Kovács
(University of Novi Sad, Serbia)

Valéria Krekity Pintér
(University of Novi Sad, Serbia)

Ana Lehocki-Samardžić
(J. J. Strossmayer University in Osijek)

Lenke Major
(University of Novi Sad, Serbia)

Laura Kalmár
(University of Novi Sad, Serbia)

Ferenc Németh
(University of Novi Sad, Serbia)

Zoltán Papp
(University of Novi Sad, Serbia)

Leonóra Povázai-Sekulić
(University of Novi Sad, Serbia)

Judit Raffai
(University of Novi Sad, Serbia)

János Samu
(University of Novi Sad, Serbia)

Márta Takács
(University of Novi Sad, Serbia)

Viktória Zakinszky Toma
(University of Novi Sad, Serbia)

Аутори носе сву одговорност за садржај радова. Надаље, изјаве и ставови изражени у радовима искључиво су ставови аутора и не морају нужно представљати мишљења и ставове Уредништва и издавача.

A kiadványban megjelenő tanulmányok tartalmáért a szerző felelős. A kiadványban megjelenő írásokban foglalt vélemények nem feltétlenül tükrözik a Kiadó vagy a Szerkesztőbizottság álláspontját.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj radova. Nadalje, izjave i stavovi izraženi u radovima isključivo su stavovi autora i ne moraju nužno predstavljati mišljenja i stavove Uredništva i izdavača.

The authors are solely responsible for the content. Furthermore, statements and views expressed in the contributions are those of the authors and do not necessarily represent those of the Editorial Board and the publisher.

СПОНЗОРИ КОНФЕРЕНЦИЈЕ / A KONFERENCIÁK TÁMOGATÓI / ПОКРОВИТЕЛЈИ
KONFERENCIJE/ CONFERENCE SPONSORS

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

PANNON RTV
WWW.PANNONRTV.COM

SMILJANA ZRILIĆ¹, VIOLETA VALJAN VUKIĆ¹, ANDREA DEMIN²

¹ Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, Zadar, Republika Hrvatska

² Hafenschule, Eigenbetrieb Kindertagesstätten Offenbach, Offenbach am Main,
Savezna Republika Njemačka

szrilic@unizd.hr, vvukic@unizd.hr, demin1205@gmail.com

ODGOJNO-OBRAZOVNA POSTIGNUĆA UČENIKA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA – PRIMJER DOBRE PRAKSE

Sažetak

Učenici s poremećajem iz spektra autizma imaju teškoće u komunikaciji, društvenoj interakciji što otežava njihovo školovanje i boravak u redovitoj školi. Odgojno-obrazovne ustanove su obvezne napraviti odgovarajuće prilagodbe kako bi se osiguralo da učenik s teškoćama u razvoju nije diskriminiran te da dobije jednaku mogućnost učenja kao i ostali učenici. Rad s učenikom s poremećajem iz spektra autizma vrlo je zahtjevan, međutim postoje različiti pristupi i načini na koje će se njihovo obrazovanje učiniti kvalitetnijim.

U radu će se prikazati primjer dobre prakse, inkluzije učenika s autizmom u redovitu školu. Prikazano je kako dobra organizacija i edukacija školskog osoblja može pozitivno utjecati na odgojno-obrazovna postignuća i socijalnu interakciju djeteta s poremećajem iz spektra autizma, u ovom slučaju, u trećem razredu osnovne škole, koji se školuje po prilagođenom odgojno-obrazovnom programu i ima pomoćnika u nastavi¹. Raznim tehnikama, ali i metodama poučavanja, prije svega pozitivnim i motivirajućim stavom i upornošću, pomoćnik, učiteljica, a ponajviše roditelji nesebično su participirali na uspjeh u školi i izvan nje.

Ključne riječi: *učenik s autizmom, inkluzija, učitelj, roditelji, pomoćnik u nastavi*

1. Uvod

Pristup odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u Republici Hrvatskoj determiniran je zakonskim okvirom, te posebice Okvirom za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama. Okvir je nacionalni dokument u kojem je detaljno opisana uloga svih nositelja provedbe kurikuluma, od odgojitelja, učitelja, ravnatelja, stručnih suradnika i roditelja do pomagača/pomoćnika u nastavi te stručnih komunikacijskih posrednika. U cijelom Okviru posebno je vidljiva uloga tima za podršku djetetu/učeniku s teškoćama. Okvir također određuje načine praćenja, dokumentiranja i izvješćivanja o napredovanju i postignutim odgojno-obrazovnim očekivanjima i ishodima djece i učenika s teškoćama, a istaknuta je i uloga roditelja kao partnera u odgojno-obrazovnom procesu.

---

¹ U zadnjem desetljeću odgojno-obrazovna politika Republike Hrvatske prepoznaje vrijednost i ulogu pomoćnika u nastavi¹. Pomoćnici u nastavi predstavljaju svojevrsni „inkluzivni alat“ u odgojno-obrazovnom radu s učenicima s teškoćama u razvoju. Ministarstvo znanosti i obrazovanja je 2018. godine donijelo *Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* kojim se utvrđuju „načini uključivanja, način i sadržaj osposobljavanja i obavljanja poslova pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika u školama i drugim javnim ustanovama koje provode djelatnost odgoja i obrazovanja. (Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima, 2018, p.1).

Mnoga djeca s nekim od poremećaja iz spektra autizma mogu se uključiti u redovite škole. Rad s djecom iz spektra autizma izuzetno je zahtjevna zadaća za učitelja, te je neophodan pomoćnik u nastavi. U relevantnoj suvremenoj literaturi prepoznata je aktualnost i značenje koncepta pomoćnika u nastavi. Bentham i Hutchins (2006) obrazlažu temeljne uloga pomoćnika u nastavi: davanje i pojašnjavanje uputa; motiviranje i poticanje učenika; uspostava toplog i podržavajućeg odnosa s drugom djecom; promicanje i poticanje djetetova samopouzdanja i neovisnosti; poticanje učenikova postavljanja vlastitih ciljeva i samoprocjene, te pomoć učeniku u učenju i praćenju nastave. Najveće su teškoće u socijalnim interakcijama s vršnjacima i u prihvaćanju školskih pravila. Većina djece s autističnim poremećajem ne prepoznaju tuđe emocije, ne prepoznaju emocionalne zahtjeve drugih, ne suosjećaju s drugima i nemaju potrebu za prijateljstvom. Djeca s autističnim poremećajem su neosjetljiva ili slabo osjetljiva na dodire i bol, na jaki izvor zvuka zatvaraju oči, a kod jakog izvora svjetlosti zatvaraju uši što znači da ona preferiraju osjete mirisa i okusa više nego osjete vida i sluha (Bujas Petković i Frey Škrinjar, 2010). Kod neke djece postoji značajno socijalno osamljivanje još u najranijoj dobi, drugi su pasivni u socijalnim interakcijama sa samo slabim ili prikrivenim interesom zadruga. Neki mogu biti vrlo aktivni u upuštanju u socijalne interakcije, ali na osebujan, jednostrani, nametljiv način, bez potpunog uvažavanja reakcija drugih. Svima je zajednička ograničena sposobnost za empatiju, ali su sposobni pokazivati osjećaje na svoj vlastiti način. Zbog drugačijeg puta socijalnog razvoja djeci s poremećajem iz autističnog spektra često nedostaje postizanje potpunog razumijevanja emocija, a u odrasloj dobi pokazuju nedostatak sposobnosti sudjelovanja u uzajamnim odnosima i nedostaje im dosezanje punog razvoja dosljednosti. Igra je kod autističnog djeteta neobična. Pretežno se igra samo sa sobom, manje sa drugom djecom. Društvene igre i igre s drugom djecom ne interesiraju ga, a možda ih ne razumije, te ih zato odbacuje.

Iako zakonski okvir Republike Hrvatske daje jasne upute za rad s djecom s teškoćama, a ishodišta učenja na učiteljskim fakultetima jasno su određene potrebne kompetencije, učiteljima je potrebna dodatna podrška od stručne službe, pomoćnika u nastavi, roditelja. Njihovim uzajamnim djelovanjem i velikim angažmanom možemo navesti niz primjera dobre prakse.

2. Mogućnosti inkluzije u redovitu školu

Uspješna i sigurna inkluzija u redovitu školu najčešće je moguća za učenike s Aspergerovim poremećajem, učenike s autizmom koji imaju laki stupanj sniženih intelektualnih sposobnosti, za one koji su graničnog ili prosječnog intelektualnog razvoja uz određenu, minimalnu razinu socijalne zrelosti kod kojih su smetnje u ponašanju zastupljene u manjoj mjeri.

Prema važećim zakonima i propisima u RH učenici s autizmom mogu se uključiti u redovite ustanove samo ako su zadovoljeni potrebni uvjeti i omogućene specifične metode prilagođene potrebama ovih učenika, odnosno ako stupanj poremećaja dopušta neometani nastavni proces. Intelektualno funkcioniranje autistične djece je različito i kreće se od blagih do teže sniženih intelektualnih sposobnosti. Na testovima inteligencije autistična djeca postižu najslabije rezultate u onim dijelovima kojima se ispituje govor. Na neverbalnim testovima, npr. slaganje cjeline iz dijelova, pridruživanje po sličnosti itd., autistična djeca postižu znatno bolje rezultate. Djeca s nekim od poremećaja iz spektra autizma mogu se uključiti u redovite razrede kroz sljedeće oblike:

- djelomičnu inkluziju (zajednički program iz odgojnih predmeta, a posebni iz obrazovnih),
- specifičnu djelomičnu integraciju i specifični rehabilitacijski postupak i podršku,
- privremenu uključenost pri Centu za autizam².

U procesu odgojno obrazovne inkluzije autizma moraju se uzeti u obzir sljedeće značajke: disharmoničnost razvoja (socijalnog, kognitivnog, emocionalnog), te teškoće u razumijevanju verbalne i neverbalne komunikacije, rigidnost i manjkavost u socijalnoj interakciji, ograničeno polje interesa, nefleksibilni obrasci ponašanja.

---

² U Hrvatskoj postoje centri za autizam Zagreb, Rijeka, Osijek i Split. U njima se provode posebni programi i rehabilitacijski postupci te prati djelomična integracija. Rehabilitatori pružaju stručne podrške redovnim predškolskim i školskim ustanovama, provode pedagošku opservaciju i procjene te daju preporuke za individualni program u vrtiću i školi.

Odgojno-obrazovne potrebe ove djece su vrlo kompleksne i trebaju stručnu podršku bez obzira na to u koji su oblik inkluzije uključeni, a posebno veliki angažman roditelja. Mnogi autori, među njima i Guralnick (2011) ističu važnost tzv. systemske perspektive, odnosno bolju uključenost roditelja i obitelji.

Individualizirani programi moraju biti usmjereni na usvajanje znanja i vještina koje su funkcionalne, praktične i kroz koje se djeluje na podizanje razine socijalne kompetencije i prihvatljivih oblika ponašanja. Ovdje se kao i prilagodba pojedinih područja u nastavnim predmetima može podrazumijevati i da učenik ne mora usvojiti sve nastavne sadržaje svih nastavnih predmeta. Usvajanje akademskih znanja ne smije imati prednost pred poticanjem komunikacijskih i socijalizacijskih sposobnosti (doživljaj ne/uspjeha).

Učenici s poremećajem iz spektra autizma imaju teškoće vezane za proces prijelaza u redovnu školu, a učitelji imaju vrlo važnu ulogu u prijelaznim procesima gdje moraju budno pratiti i analizirati izazovna ponašanja nastala posljedicom tranzicije. Problemi se tada trebaju rješavati individualno, prilagođeno učeniku na najprikladniji način (Morling i O'Connell, 2018.).

3. Primjer dobre prakse

Učenik pohađa treći razred osnovne škole. U školu je krenuo s navršenih osam godina, jednu godinu kasnije od ostalih vršnjaka. Povjerenstvo koje je odlučivalo o odgodi učenika, sastojalo se od stručne službe, učiteljice te školske liječnice, koji su smatrali da će učeniku dobro doći još jedna godina pripreme za upis u prvi razred osnovne škole. Prije polaska u prvi razred pohađao je redovito predškolsku grupu, gdje je dobio i svog pomoćnika kojeg zadržava i u razrednoj nastavi.

Simptomi autizma otkriveni su vrlo rano, već oko druge godine života. Učeniku je poremećaj autizma dijagnosticiran kao usporeni psihomotorni razvoj i nerazvijeni govor. Od upisa u prvi razred svaki tjedan, redovito posjećuje logopeda. Agramatičan je, što znači da uglavnom koristi treće lice pri izražavanju. S izgovorom glasova nema većih problema, osim s glasom „R“ koji još uvijek ne može pravilno izgovoriti. Ne može se samostalno izražavati punim rečenicama već vrlo kratkim i jednostavnim, govoreći vrlo tiho. Motoričke teškoće nisu previše izražajne, osim kod fine motorike, javljaju se tek tijekom sata geometrije, pri držanju ravnala i trokuta dok u svim ostalim aktivnostima, poput likovnog ili tjelesnog nema većih motoričkih teškoća. Primjetna motorička razlika koja je uočena, uspoređujući ga s ostalim vršnjacima je da radnje izvršava znatno sporije. Učeniku je zato potrebna dosljedna pomoć kao i podrška okoline u ostvarivanju ciljeva i samom napredovanju u školskom obrazovanju, ali i u društvu te je iz tih razloga u njegovom svakodnevnom obrazovanju prisutan i pomoćnik u nastavi.

Tijekom nastavnog procesa zna biti dosta distanciran i miran, za razliku od ostalih vršnjaka, te mu je tako potrebna pomoć pri odgovaranju na pitanja koja bi učiteljica postavila cijelom razredu. Dok ostali učenici dižu ruke i odgovaraju na postavljena pitanja, on samo sluša.. Međutim, pomoćniku je bilo dovoljno da mu kaže da zna odgovor na ovo pitanje i učenik bi shvatio da treba dići ruku i proba odgovoriti. Učiteljica ga zatim proziva i učenik točno odgovara na postavljeno pitanje. Nakon tako izvršene radnje svi bi učenici kolektivno počeli pljeskati učeniku što ga je dodatno znalo motivirati da se nastavi javljati i odgovarati na pitanja na koja zna odgovore. Iz toga možemo vidjeti kako učenik ima veliko povjerenje u svog pomoćnika, ali i da pomoćnik jako dobro poznaje svog učenika. Pomoćnik u nastavi navodi kako ga je učenik od prvog dana kada su se upoznali u potpunosti prihvatio, te su od prvog trenutka gradili svoje prijateljstvo i postali nerazdvojni prijatelji. Od pomoćnika, veliku pomoć ima i učiteljica jer se može fokusirati na ostatak razreda.

Najveći mu je problem nemogućnost zadržavanja pažnje. U početku, nakon upisa u prvi razred do početka trećeg razreda trebalo mu je konstantno usmjeravanje na zadatke i nastavnu aktivnost koja se izvršava. Pažnja je bila kratkotrajna te je bilo potrebno mijenjanje aktivnosti i vraćanje na istu kako bi se na posljertku izvršio zadani zadatak. U slučaju ne izvršavanja zadatka u cijelosti, zadatak bi nastavio rješavati kod kuće uz pomoć roditelja. Međutim polaskom u treći razred, počela se osjećati veća samostalnost učenika u području pažnje. Dovoljno je zadati mu zadatak ili više zadataka i pustiti ga da rješava, ali je pritom vrlo važno da mu se daju jasne upute prije započinjanja zadatka kako bi učenik znao što i kako treba raditi. Ako nešto ne bi znao, obratio bi se pomoćniku koji bi mu zatim objasnio zadatak tako da ga može riješiti. Pomoćnik navodi da je u čitanju također kroz vrijeme napredovao. U sličnom vremenskom periodu, od početka prvog do početka trećeg razreda imao je većih poteškoća u čitanju. Uglavnom je slovkao i duže i kraće riječi te se teže na njih koncentrirao. Dok nakon polaska u treći razred pokazuje mogućnost čitanja cjelovitih riječi, čak i nekih kraćih rečenica u cjelini.

3.1. Participacija roditelja

Roditelji su muse u potpunosti posvetili te mu pomažu u svladavanju svakodnevnih obveza. Velik napredak učenika je upravo zahvaljujući roditeljima koji na svakodnevnoj razini rade s njim, rješavaju domaće zadaće, uče nova gradiva, ali i pripremaju dodatne nastavne materijale za nadolazeće nastavne sate, koji mu olakšavaju učenje. Najviše pripremljenih materijala u suradnji s pomoćnikom, napravili su roditelji prema potrebi učenika, od vizualnih sadržaja, slika, simbola do dodatnih materijala i pomagala poput abakusa koji su mu kupili kako bi ga mogao koristiti tijekom nastave matematike, prema odobrenju školske komisije. Nastavno pomagalo „abakus“, sada, u trećem razredu više ne koristi, jer je svladao zbrajanje i oduzimanje do 20.

Učenik se školuje prema redovitom programu uz prilagodbu nastavnih sadržaja i individualizaciju postupaka obrazovnih predmeta uz potporu pomoćnika u nastavi. Ostale, odgojne predmete poput likovne kulture, glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture prati prema redovitom nastavnom planu i programu osnovne škole, ali uz stalno prisustvo pomoćnika.

Tijekom pisanja provjera znanja nema produljenog radnog vremena već rješava u jednakom vremenskom periodu kao i ostali učenici. Pismeni ispit iz matematike piše kao i ostatak razreda, ali uz pomoć nastavnih pomagala, poput prilagođene tablice množenja. Prirodu i društvo, ali i engleski također piše isti test kao i ostali, ali se u dogovoru s učiteljicom ipak smanjuje broj zadataka, ovisno o težini pitanja. Po vlastitoj procjeni pomoćnika i učiteljice eliminira se zadatak koji bi mogao predstavljati problem.

Učenika pored redovne nastave, umjesto dopunske nastave posjećuje defektologinja, koja s njim individualno radi jedan školski sat, svaka dva tjedna. U razgovoru sa učiteljicom defektologinja ima uvid u probleme s kojima se učenik J. susreće i na kojima treba poraditi. Defektologinja tako izvlači nastavne sadržaje koje učeniku treba bolje objasniti te ih s njim radi, kako u tijeku nastave ne bi kasnio za ostalim učenicima.

3.2. Analiza kroz nastavne predmete

3.2.1. Hrvatski jezik

U nastavnom predmetu hrvatski jezik najčešće ne razumije definicije iz jezičnih pravila i književnosti te ih vrlo teško nauči, dok ih puno lakše primjenjuje. Uz pomoć pomoćnika i učiteljice uspijeva izreći definiciju. Pomoćnik ispituje kratka pitanja vezana uz zadanu definiciju i učenik tako daje odgovore. Samostalno ne može naučiti, niti može složiti rečenicu. Razlikuje slova, riječi i rečenice i kod pisanja nema većih teškoća. Učiteljica je naglasila kako usporedivši sa bilježnicama ostalih učenika u razredu, piše vrlo uredno, čitko i bez većih grešaka. Tu i tamo pogriješiti će veliko početno slovo na početku rečenice. Tada je dovoljno da mu učiteljica postavi pitanje kada se piše veliko slovo u rečenici i učenik će znati gdje je pogriješio i ispraviti grešku. Kada učenici pišu razumijevanje pročitaneog teksta, učenik J. od učiteljice dobije posebno pripremljen nastavni listić u obliku slikopriče. Bez obzira na pojednostavljivanje, rješava uz pomoć pomoćnika koji mu pomaže odgovoriti na postavljena pitanja.

Učenik uz pomoć pomoćnika uspješno prepričava priču iz udžbenika. Uglavnom ne može sam složiti složenu rečenicu pa mu u tome pomaže pomoćnik. Gledajući primjer u šestom redu ovog rada učenik bi rekao i napisao „Dečko budan, umio lice.“, tada pomoćnik uzima njegovu rečenicu i proširuje ju na način kako je i napisano u primjeru, prilagođeno učeniku, ali smisleno. Pomoćnik ne piše u njegovu bilježnicu, već samo govori i pomaže učeniku što da napiše. U slučaju da učenik ne zna što bi napisao, pomoćnik mu postavlja jednostavna pitanja poput „Što je dječak radio kad se probudio?; Što je dječak radio kada se obukao?“ i sl., na koja učenik odgovara i zapisuje ih u bilježnicu.

Majka naglašava kao jako dobro pamti i voli datume, da zna rođendane svakog člana uže i šire obitelji te da im u kući nije potreban kalendar kako bi znali kome je i kada rođendan. Između ostalog, zna i što se na određene datume dogodilo. Primjerice 20. lipnja dobio je pohvalnicu u školi koju je zgužvao te se baka jako rastužila što je to napravio i sada svake godine na isti datum bude tužan i potišten jer se sjeti što je tada bilo, rekla je majka učenika. Za riješene zadatke dobiva stalne pohvale i podrške koje ga motiviraju za daljnji rad. Učenika se uglavnom ocjenjuje sa vrlo dobrim i odličnim.

3.2.2. Matematika

Na nastavi matematike trenutno uče zbrajanje i oduzimanje s potpisivanjem, što mu za sada ide poprilično dobro, navodi učiteljica. Zadatke riječima rješava uz uvjet da mu se zadatak pročita od strane pomoćnika ili roditelja te da se postavi račun. Kada ima postavljen zadatak dalje rješava sam. Problem

na koji nailazi tijekom rješavanja su zadaci koji pri zbrajanju i oduzimanju imaju prijenos jedinica u sljedeći broj te mu se tu pomaže i svaki put objašnjava korak po korak što i kako treba napraviti. Već sada, puno bolje rješava tu vrstu zadataka, nego što je na početku te će ih definitivno uz puno vježbe uspješno savladati.

3.2.3. Priroda i društvo

Priroda i društvo za učenika predstavlja veće probleme. Vrlo teško uči definicije i treba mu dosta vremena kako bi naučio neko gradivo. Uglavnom ne uči s razumijevanjem, nego uči napamet, pa tako na pitanja na usmenom ispitu odgovara vrlo kratko. Tijekom usmenog, kao jedini učenik ide naprijed kod učiteljice odgovarati, jer je vrlo tih te se ne bi čulo iz zadnje klupe što odgovara. Učiteljica pitanja postavlja vrlo detaljno, a učenik na njih odgovara kratkim rečenicama. Tijekom ispunjavanja nastavnih listića služi se udžbenikom, kao nastavnim pomagalom te mu pomoćnik pomaže sa raznim potpitanjima kako bi lakše odgovorio na zadatak. Uz karti ispravno označava strane svijeta, jer to kod kuće s roditeljima vježba na razne načine, pa je tako majka na papirima crtala izlaske i zalaske sunca te kompas usmjeren prema njima, kako bi učenik povezo na koju stranu sunce izlazi, a na koju zalazi. U početku nije razumio, ali je kroz vježbanje i ponavljanje uspješno savladao. Za riješene zadatke dobiva stalne pohvale i podrške koje ga motiviraju za daljnji rad. Učenika se uglavnom ocjenjuje sa vrlo dobrim i odličnim.

3.2.4. Engleski jezik

Na satu engleskog jezika ima veliku pomoć učiteljice i pomoćnika. Još uvijek se ne može samostalno izražavati na engleskom jeziku. Čitanje ide vrlo teško, ima probleme pri čitanju riječi koje se ne izgovaraju kako se pišu poput „school, bathroom“ i sl.. Kraće i učestale riječi „the, room, music“ je savladao i čita ih bez teškoća. Na satu engleskog jezika učiteljica je pripremila košaru punu riječi na engleskom jeziku do koje su učenici morali dolaziti i uzimati po jednu riječ. Učiteljica je s tim zadatkom htjela provjeriti znanje engleskog jezika nakon zimskih praznika, te koliko su zapamtili. S obzirom na to da roditelji sa učenikom J. jako puno rade kod kuće, u ovom zadatku imao je najbolje rezultate. Najviše riječi je znao pročitati ali i prevesti, te je dobio ocjenu odličan i veliki pljesak učenika što ga je jako obradovalo.

3.2.5. Likovna i glazbena kultura

Osim obrazovnih predmeta, u kojima učenik vrlo dobro napreduje, pokazao se kao vrlo uspješnim i u odgojnim predmetima. Likovna kultura predstavlja mogućnost samostalnog izražavanja, bez ispravljanja i većeg usmjeravanja. Učenik zadane teme ispunjava uspješno, oslikavajući odlične radove, koji se gotovo ne razlikuju od ostalih učenika.

Glazbena kultura kao i likovna kultura za učenika je vrlo zabavan predmet te rado sudjeluje u njemu. Na početku, kada bi tek učili pjesmicu, pokazivao bi teškoće, ali uz više slušanja naučio bi melodiju. Učenik pjeva tiho i onako kako on čuje riječi pjesme, te su često izrečene pogrešno. Pokazuje znakove ritma te voli plesati. Učiteljica prati učenika kroz nastavni sat, te ga, kada pjeva, zajedno sa učenicima pozorno sluša i na taj način na kraju i ocijeni.

4. Zaključak

Rad s učenikom s poremećajem iz spektra autizma vrlo je zahtjevan. Međutim postoje različiti pristupi i načini na koje će se njihovo obrazovanje i rad s njima olakšati. Raznim tehnikama, ali i metodama poučavanja, prije svega pozitivnim i motivirajućim stavom i upornošću, smatramo da su u ovom slučaju pomoćnik, učiteljica, a ponajviše roditelji utjecali na učenika i na njegov cjelokupan razvoj, ali i uspjeh u školi i izvan nje.

Kod učenika su prisutne višestruke teškoće, s posebnim naglaskom na socijalne i komunikacijske. Uz veliki trud i rad stručnih djelatnika, pomoćnika, učiteljice i roditelja pokazao je znatan napredak tijekom svog školovanja. Veliku važnost imaju i učenici s kojima dijeli razred. Prihvatili su učenika kao prijatelja te mu pružaju svakodnevnu podršku i motivaciju u nastavi i samoj komunikaciji s njima. Niti u jednom trenutku učenik nije isključen iz nastavnog procesa, nastavnih odmora i užine, već mu je dana maksimalna pažnja kako od strane učiteljice tako i od učenika. Učenici su prije polaska u prvi razred bili upoznati sa situacijom i učenikom koji će biti s njima te su to prihvatili bez problema. Učenika se uključuje u svaku grupnu aktivnost, kako bi se što više oslobodio i stvorio mogućnost razgovora sa

vršnjacima. Sudjeluje u radu u grupama tako da crta i boja na plakatima ali na posljetku i izlaže s njima, tako da pročita dio napisanog teksta. Na taj način stvara osjećaj jednakosti među učenicima. U području komunikacije i socijalne interakcije ima znatno većih problema od ostalih učenika te je tako vrlo vezan za svog pomoćnika koji je u svakoj situaciji prisutan.

Djeca s poremećajem iz spektra autizma susreću se s brojnim problemima u socijalnoj interakciji, ali i na području učenja, te bez podrške učitelja, pomoćnika i roditelja svakako ne bi uspjeli. Stavovi učitelja izuzetno djeluju na stavove drugih učenika u razredu, koji značajno participiraju u inkluziji. Također, bez pomoćnika u nastavi učenik ne bi bio u mogućnosti izvršavati ni najjednostavnije zadatke te mu je tako prijeko potreban. Okolina, vršnjaci, učitelji, pomoćnici i roditelji trebaju pokazivati razumijevanje i tako se prilagoditi učenikovim potrebama, dati mu mogućnost da se što lakše školuje i da odrasta u pozitivnom okruženju među svojim vršnjacima.

LITERATURA

- Bentham S., Hutchins, R. (2006): *Practical Tips For Teaching Assistants*. Routledge, New York.
- Bujas Petković, Z., Frey Škrinjar, J. (1995): *Autistični poremećaj*. Školska knjiga, Zagreb.
- Guralnick, M. J. (2011): Why Early Intervention Works? *Infants Young Child*, 24. 1. 6–28.
- Morling, E., O'Connell, C., (2018): *Autizam, podrška djeci i učenicima s poremećajem iz spektra autizma*. EDUCA, Zagreb.
- Okvir za poticanje i prilagodbu iskustva učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama – prijedlog nakon javne rasprave, prosinac 2017*. Preuzeto sa:
<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20poticanje%20i%20prilagodbu%20iskustava%20u%20u%C4%8Denja%20te%20vrednovanje%20postignu%C4%87a%20djece%20i%20u%C4%8Denika%20s%20te%20C5%A1ko%C4%87ama.pdf>. [25.08.2022.]
- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*. Narodne novine, Zagreb, 112/2010.
- Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima*. Narodne novine, Zagreb, 102/2018.

UPBRINGING AND EDUCATION ACHIEVEMENTS OF STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER – EXAMPLE OF GOOD PRACTICE

Abstract

Students with autism spectrum disorder have difficulties in communication and social interaction which renders it difficult for them to go to school and attend a regular school. Upbringing and education institutes are obliged to perform corresponding adaption to ensure that the student with special needs is not discriminated and that he receives an equal studying possibility as other students. The work with students with autism spectrum disorder is very demanding, but there are various approaches and ways to make their education of better quality.

The work shows an example of good practice, the inclusion of students with autism in regular schools. It shows how good organization and the education of the school staff can have a positive influence on the upbringing and education achievements and the social interaction of a child with autism spectrum disorder, and, in the present case, a child in the third grade of primary school who is being educated according to a customized educational program and has a teaching assistant. Through various techniques, but also teaching methods, primarily with a positive and motivating attitude and perseverance, the assistant, the teacher, and, most of all, the parents selflessly participated in the success in school and outside school.

Keywords: *student with autism, inclusiveness, teacher, parents, teaching assistant*

АУТОРИ / SZERZŐK / AUTORI / AUTHORS

11. МЕЂУНАРОДНА МЕТОДИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА
11. NEMZETKÖZI MÓDSZERTANI KONFERENCIA
11. MEĐUNARODNA METODIČKA KONFERENCIJA
11TH INTERNATIONAL METHODOLOGICAL CONFERENCE

1. Lidija Bakota	17. Anamarija Kanisek	33. Despina Sivevska
2. Bencéné Fekete Andrea	18. Klasnić Irena	34. Sós Katalin
3. Bernhardt Renáta	19. Marija Lorger	35. Stankov Gordana
4. Bertók Rózsa	20. Neda Lukić	36. Szaszko Rita
5. Borsos Éva	21. Magyar Ágnes	37. Александар Томашевић
6. Marta Cvitanović	22. Major Lenke	38. Vesna Trajkovska
7. Demin Andrea	23. Lidija Mesinkovska Jovanovska	39. Trembulyák Márta
8. Danijela Droždan	24. Сања Николић	40. Viola Attila
9. Marina Đuranović	25. Papp Zoltán	41. Tomislava Vidić
10. Furcsa Laura	26. Patocskai Mária	42. Violeta Valjan Vukić
11. Györfi Tamás	27. Sonja Petrovska	43. Smiljana Zrilić
12. Holik Ildikó Katalin	28. Pintér Krekić Valéria	44. Vedrana Živković Zebec
13. Horák Rita	29. Povázai-Sekulić Leonóra	
14. Александар Јанковић	30. Ivan Prskalo	
15. Нела Јованоски	31. Jadranka Runcheva	
16. Лаура Калмар	32. Sanda István Dániel	

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

371.13(082)

371.3(082)

37:004(082)

УЧИТЕЉСКИ факултет на мађарском наставном језику. Међународна методичка конференција (11 ; 2022 ; Суботица)

Промена парадигме у образовању и науци [Електронски извор] : зборник радова = Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban : tanulmánygyűjtemény / 11. међународна методичка конференција, Суботица, 3–4. новембар 2022. = 11. Nemzetközi Módszertani Konferencia, Szabadka, 2022. november 3–4. ; [уредници Márta Törteli Telek, Éva Vukov Raffai]. - Суботица = Szabadka = Subotica : Учитељски факултет на мађарском наставном језику, 2022

Начин приступа (URL):

https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/konf2022/Method_ConfSubotica2022.pdf. -

Начин приступа (URL): <http://magister.uns.ac.rs/Kiadvanyaink/>. - Начин приступа

(URL): <https://magister.uns.ac.rs/Публикације/>. - Насл. са насловног екрана. - Опис

заснован на стању на дан: 26.12.2022. - Радови на срп. (ћир. и лат.), мађ., хрв. и енгл. језику. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-81960-20-2

а) Учитељи -- образовање -- Зборници б) Васпитачи -- образовање -- Зборници в)
Настава -- Методика -- Зборници г) образовање -- Информационе технологије --
Зборници

COBISS.SR-ID 83867913